

COMERȚUL ȘI DIPLOMAȚIA DINTRE IUGOSLAVIA CU CEE ȘI ROMÂNIA (1978-1980). STRATEGII ECONOMICE ȘI CONTEXTE POLITICE

Sergiu-Ștefan Poh*

Abstract: *This study analyzes the trade and diplomacy between the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) and the Socialist Republic of Romania (SRR) during the period 1978-1980, characterized by centralized economies and strict planning. Historical documents reveal the economic strategies and negotiation tactics of both states, highlighting the impact of trade agreements on bilateral relations. The political context, marked by the 12th Congress of the Romanian Communist Party (1979), reshaped Romania's economic priorities, influencing regional stability and the geopolitics of Southeast Europe. The research includes the analysis of Croatian state archives and diplomatic documents, focusing on trade exchanges, particularly in the industrial and raw materials sectors. The study highlights the difficulties in bilateral trade and the economic and diplomatic adjustments in response to economic crises and political constraints.*

The article provides insight into how centralized economies navigated between ideology and economic pragmatism, influencing trade relations and the treatment of minorities. The conclusions underscore the complexity of economic and political interactions between Yugoslavia and Romania, contributing to the understanding of diplomacy and trade in Southeast Europe during the Cold War.

Keywords: Yugoslavia, Romania, Diplomacy, Bilateral Trade, EEC, Inflation.

Introducere

În a doua jumătate a secolului XX, peisajul politic și economic al Europei de Est a fost dominat de complexitatea guvernării comuniste și de relațiile comerciale aferente. Acest studiu își propune să exploreze dinamica comerțului și a diplomației dintre Republica Socialistă Federativă Iugoslavia (RSFI) și Republica Socialistă România (RSR) în timpul unei perioade care a stat sub semnul planificării și centralizării economice. Articolul va examina schimbul de bunuri, de la utilaje

---

* Doctorand SCOSAAR – Școala Doctorală de Istorie și Arheologie, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”; e-mail: pohsergiu@gmail.com

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LXIII, 2024, Supliment nr. 1, p. 285-297.

industriale la materii prime, în cadrul stabilit de climatul politic regional și de mediul economic global al vremii. Din analiza documentelor care detaliază acordurile comerciale, exporturile planificate și tranzacțiile realizate, se pot identifica strategiile economice ale celor două state, în contextul deciziilor luate în cadrul celui de-al XII-lea Congres al PCR (1979), care a remodelat prioritățile și politicile economice ale României.

Criza petrolului din 1973 și embargoul importului de vită din partea CEE

Iugoslavia a trecut printr-o amplă reorganizare politică și economică după adoptarea noii Constituții din 21 februarie 1974, elaborată de către Eduard Kardelj, ideolog și teoretician al titoismului. Prin noua Constituție, Eduard Kardelj a impus protejarea sistemului de autogestiune și extinderea reprezentării republicilor și a provinciilor în toate forumurile electorale și politice. În consecință, Eduard Kardelj a prevăzut o procedură electorală complexă pentru acest organism, începând cu organizațiile sindicale și politice locale. Aceste organe urmau să aleagă adunările la nivel de comună, care, la rândul lor, urmau să aleagă adunările la nivel de provincie și republică; în cele din urmă, aceste din urmă grupuri urmau să aleagă membrii celor două componente egale ale Adunării Federale, Camera Federală și Camera Republicilor și Provinciilor.

Confluența presiunilor economice și politice de la începutul anilor 1970 a fost un pretext pentru noile reforme instituționale care au fost introduse treptat pe parcursul deceniului. Având în vedere natura problemelor economice ale Iugoslaviei, aceste reforme au produs un transfer vizibil de autoritate decizională de la federație la republicile și provinciile autonome individuale. Poate cea mai importantă inovație instituțională care a însoțit acest transfer de autoritate a fost introducerea „acordurilor sociale” ca vehicul pentru acordul inter-republican.

Rolul atribuit partidului în promovarea deciziilor întreprinderilor reflectă o caracteristică generală a reformelor din anii 1970. În ansamblu, aceste reforme au descentralizat puterea decizională. Deși atrăgătoare în teorie, în special în contextul obiectivelor declarate de

autogestiune, sistemul instituțional introdus în anii 1970 a întâmpinat dificultăți substanțiale în practică din mai multe motive. Din cauza conflictelor adânci și nerezolvate de interese între republici și provincii, astfel de acorduri necesită, de obicei, o perioadă lungă de negociere. Până la finalizarea lor, momentul pentru acțiune poate fi de mult depășit sau, în unele cazuri, poate apărea o problemă complet diferită care necesită exact politica guvernamentală opusă. De exemplu, acțiunea asupra planului social pentru 1976-1980 a fost întârziată cu mai mult de un an, iar până la mijlocul anului 1977, doar trei din cele cincisprezece acorduri sociale propuse au ajuns la un acord.

Statele membre ale CEE au considerat în 1973 că puterea lor economică ar putea fi un instrument util pentru a oferi sprijin politic Iugoslaviei într-un context marcat de instabilitate în regiunea Mediterană. În timpul negocierilor pentru semnarea Acordului din 1973 între CEE și Iugoslavia, chestiunile legate de stabilitatea internă a țării și de luptele inter-federale au intrat pentru prima dată pe agenda comunitară¹. Aceste chestiuni priveau stabilitatea Mediteranei și prezența sovietică în creștere în regiune. Iugoslavia a fost, prin urmare, inclusă în deliberările strategice ale Comunității cu privire la regiunea Mediterană, atât la nivel interguvernamental, cât și la nivel supranațional. Cu toate acestea, având în vedere constrângerile politice care au limitat apropierea dintre părți, Iugoslavia s-a confirmat ca un caz special care merita soluții speciale.

Chiar în momentul în care posibilitatea unei cooperări economice extinse a fost sancționată prin Acordul comercial din 1973, recesiunea economică din Europa de Vest a dus la un blocaj în relațiile comerciale dintre CEE și Iugoslavia. Concesiile acordate de Comunitate în domeniul agricol au fost temporar șterse de un nou val de protecționism comunitar, sancționat prin adoptarea unor interdicții repetate asupra importurilor de carne de vită din alte țări². O nouă generație de lideri europeni din Franța și Germania de Vest s-a

---

¹ Žarko Lazarević, *Yugoslavia: Economic Historiography Between National and International Context*, în vol. *Behind the Iron Curtain*, Antonie Doležalová, Catherine Albrecht (ed.), London, Palgrave Macmillan 2023, p. 195–197.

² Benedetto Zaccaria, *The EEC's Yugoslav Policy in Cold War Europe, 1968–1980*, în vol. *Security, Conflict and Cooperation in the Contemporary World*, Effie G.H. Pedaliu, John W. Young (ed.), Springer, 2016, p. 74.

străduisit să mențină domeniul cooperării economice în afacerile externe pe o bază strict națională, pentru a nu lărgi dimensiunea supranațională a Comunității. În consecință, iugoslavii și-au dat seama că dorința lor de a avea o cooperare sporită cu CEE era o himeră care nu corespundea realității politicii comunitare³, marcată de preocupări interne și de lupta interinstituțională pentru putere între Comisie și Consiliu. În același timp, stagnarea relațiilor dintre CEE și Iugoslavia a evidențiat dependența politică a Iugoslaviei de Comunitate⁴.

De la sfârșitul anului 1973, întreaga regiune europeană a fost afectată de războiul Yom Kippur izbucnit în octombrie, de criza petrolieră care a urmat și de apariția stagflației, adică creșterea scăzută a economiei, plus inflație în Europa de Vest⁵. Recesiunea economică generală prin care au trecut statele membre ale CEE a implicat atât dimensiunea internă, cât și cea externă. Recesiunea economică și creșterea șomajului au declanșat o criză comunitară, care a influențat procesul de integrare în mai multe domenii, precum cel politic, economic, monetar, regional și social.

Debutul recesiunii a afectat și sfera comercială a Comunității, statele membre ale CEE reacționând la climatul de stagflație prin adoptarea unor măsuri protecționiste care au împiedicat exporturile mai multor parteneri comerciali, inclusiv ale Iugoslaviei⁶. Într-adevăr, Acordul din 1973 prevăzuse o concesie comercială majoră care urma să se aplice exporturilor de carne de vită din Iugoslavia către CEE. Având în vedere că acest produs însemna 50% din totalul exporturilor agricole ale Iugoslaviei către CEE în 1972⁷, această dispoziție a fost unul dintre principalii piloni ai tratatului. Cu toate acestea, producția de carne de vită pe piața comunitară nu a fost imună la recesiunea economică care a urmat crizei petroliere din 1973. Confruntate cu scăderea bruscă a randamentelor crescătorilor și stimulate de reducerea cererii de carne de

---

³ *Ibidem.*

⁴ Ivan Obadic, *A Troubled Relationship: Yugoslavia and the European Economic Community in Détente*, „European Review of History: Revue Européenne d'Histoire”, vol. 21, issue 2, 2014, p. 331–333.

⁵ Benedetto Zaccaria, *op. cit.*, p. 74–75.

⁶ Sara Bernard, *Oil shocks, migration and European integration: a (Trans)national perspective on the Yugoslav crises of the 1980s*, „National Identities”, vol. 21, Issue 5, 2019, p. 463–464.

⁷ Benedetto Zaccaria, *op. cit.*, p. 75.

vită în CEE, Parisul și Roma au cerut, în decembrie 1973, Consiliului să stabilească o interdicție la nivel comunitar privind importurile de carne de vită, care a intrat în vigoare la 21 februarie 1974⁸. Această situație a apărut ca urmare a creșterii rapide a prețurilor la carnea de vită pe piața internațională în 1972, ceea ce i-a determinat pe crescătorii din Europa de Vest, în special pe cei francezi și italieni, să își intensifice producția. Cu toate acestea, surplusul de carne de vită nu a fost absorbit în anul următor, din cauza recesiunii economice și a șomajului care au urmat crizei petroliere. Prin urmare, din punctul de vedere al Parisului și al Romei, era important să își protejeze piețele interne pentru a preveni scăderea prețurilor și pentru a realoca stocurile comunitare de carne de vită nevândută.

Prima interdicție, care a durat până la 31 martie 1974, a fost o surpriză neplăcută pentru Belgrad. La 26 februarie 1974, guvernul iugoslav s-a plâns de aceasta într-un memorandum oficial adresat Comisiei Europene și celor nouă state membre, subliniind efectele negative ale acestei măsuri asupra balanței comerciale a Iugoslaviei⁹.

De fapt, de la începutul anului 1974, stagnarea schimburilor comerciale dintre CEE și Iugoslavia a coincis cu creșterea relațiilor comerciale dintre Iugoslavia și statele CAER. Potrivit guvernului iugoslav, în 1973, deficitul comercial al Iugoslaviei față de CEE a fost de 885 de milioane de dolari¹⁰. În 1974, deficitul a crescut la mai mult decât dublu, ajungând la 2 miliarde de dolari, adică 53% din deficitul total al Iugoslaviei în acel an¹¹. Din ianuarie până în aprilie 1975, acest deficit se ridicase la 800 de milioane de dolari, ceea ce însemna că, în cazul în care condițiile rămâneau neschimbate, acesta ar fi crescut la 2,4 miliarde de dolari până la sfârșitul anului 1975¹². De asemenea, acest deficit a fost agravat de scăderea turismului din Europa de Vest și de reducerea remitențelor de la iugoslavii care lucrau în interiorul Comunității, ambele ca urmare a recesiunii. În schimb, în cursul anului 1974, exporturile către țările din blocul

---

⁸ *Ibidem*, p. 76.

⁹ Patrick F.R. Artisien, Stephen Holt, *Yugoslavia and the E.E.C. in the 1970s*, „Journal of Common Market Studies”, vol. 18, Issue 4, 1980, p. 360–361.

¹⁰ Commission of the European Communities, *Yugoslavia and the European Community*, Brussels, Europe Information, 1979, p. 7.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Benedetto Zaccaria, *op. cit.*, p. 75.

sovietic ajunseseră până la 1.596 milioane de dolari, adică 42% din totalul exporturilor iugoslave.

La 19 februarie 1976, o delegație iugoslavă condusă de prim-ministrul Džemal Bijedić și de ministrul comerțului, Janko Smole, s-a întâlnit cu Sir Christopher Soames¹³. Aceasta a fost prima vizită efectuată de un prim-ministru iugoslav la sediul Comisiei Europene din Bruxelles.

Bijedić i-a explicat lui Soames că tot ceea ce dorește este ca Comunitatea să adopte o atitudine pozitivă față de dezvoltarea viitoare a acestei relații. Atunci când ministrul comerțului, Janko Smole, care făcea parte din delegația iugoslavă, s-a referit la accesul Iugoslaviei la Banca Europeană de Investiții, acesta a afirmat că Belgradul căuta o formă mult mai strânsă de cooperare financiară cu CEE, de natură să poată fi inclusă într-un acord care să genereze publicitate pozitivă și să indice încrederea europeană în Iugoslavia.

Dorința Iugoslaviei de a obține o declarație publică de încredere din partea CEE a devenit realitate în decembrie 1976, când părțile au semnat o declarație comună care sublinia caracterul Iugoslaviei de stat nealiniat, mediteranean, european și în curs de dezvoltare și, în același timp, sancționa disponibilitatea Comunității de a extinde cooperarea bilaterală în mai multe domenii economice.

Următorii ani, până în 1978, au fost relativ prosperi în dialogul Iugoslavia-CEE, dar dialogul nu a făcut nimic pentru a reduce deficitul comercial serios al Iugoslaviei cu CEE, care în 1980 ajunseseră la 3.138 milioane de dolari, sau 49,2% din deficitul său total. Nu a existat nicio soluție definitivă pentru dezechilibrul economic al țării. La acea vreme, nimic nu putea remedia slăbiciunile structurale ale Iugoslaviei, care erau amplificate de factori interni și externi: creșterea costului energiei la nivel internațional după a doua criză petrolieră din 1979, productivitatea scăzută a muncii, un nivel ridicat de îndatorare externă și inflația.

Prin urmare, Iugoslavia a început să caute parteneri comerciali potențiali în alte locuri și, după deliberările din cadrul celui de-al 11-lea Congres al Ligii Comuniștilor din Iugoslavia din iunie 1978, a decis să își îndrepte din nou atenția către CAER și statele sale membre.

---

¹³ ECHA, BAC 97/1986/21, Summary record of Meeting between members of the Commission and the Yugoslav Prime Minister, Brussels, 20 February 1976.

În acest context se poate înțelege de ce Iugoslavia era preocupată de deficitul economic în care s-a regăsit. Cu atât mai mult având în vedere că 1979 este începutul celei mai mari inflații cu care s-a confruntat Iugoslavia în istoria sa, eveniment precipitat și de împrumuturile uriașe ale statului față de FMI (aprox. 18 miliarde de dolari în 1980 sau 27% din PIB).

Comerțul româno-iugoslav și eșecul negocierilor

În interiorul acestor statistici elaborate în urma schimburilor din anul 1979, se observă o tendință puternică a iugoslavilor de a încerca salvarea negocierilor cu RSR având în vedere inflația dezastruoasă cu care s-au confruntat. Din scrierile rapoartelor din cadrul Camerei Economice a Iugoslaviei din 1979 intitulate *Bilateralni odnosi s europskim državama – Rumunjska*¹⁴, economiștii iugoslavi par a fi cerți de o posibilitate a unui „colaps economic ... precipitat de lipsa de exporturi către CEE și statele CAER”¹⁵. În cuprinsul documentului erau enumerate mai multe puncte apărute în lipsa de realizări satisfăcătoare cu RSR.

Raportul realizat de către economiștii iugoslavi Hadžić Nusret și Halas Emiz, pentru informarea Camerei Economice a Iugoslaviei, analizează evoluția relațiilor economice cu România. Documentul pregătea terenul pentru o reuniune la Belgrad cu partea română, subliniind dificultatea temelor care urmau a fi negociate¹⁶. Pe ordinea de zi de figurau revizuirea proceselor-verbale ale sesiunilor anterioare, o analiză a relațiilor comerciale cu România din anul în curs și listele de mărfuri care urmau să fie incluse în acordurile comerciale pentru 1980. Erau prevăzute negocieri pentru viitoare acorduri comerciale, cuprinzând anii 1980-1985, precum și angajamentul asupra strategiei care stătea la baza programului de propagandă economică vizat pentru anul următor. Un acord de autogestiune, relevant pentru abordarea

---

¹⁴ Hrvatski državni arhiv [infra: HDA], HR-HDA-2058 Republički Komitet za Odnose s inozemstvom Socijalističke Republike Hrvatske, Bilateralni odnosi s europskim državama – Rumunjska, broj. 178, znak VIII–6269, f. 1.

¹⁵ *Ibidem*, fapt notat de către cei doi economiști care au elaborat acest raport din 1979, ec. Hadžić Nusret și Halas Emiz.

¹⁶ *Ibidem*, f. 1–2.

organizată a cooperării economice cu România, figura, de asemenea, pe ordinea de zi. Raportul cuprindea șapte puncte: adoptarea procesului-verbal al sesiunii precedente; informare privind realizarea schimburilor curente în 1979, cu o evaluare a posibilităților până la sfârșitul anului; examinarea și stabilirea propunerii de liste de mărfuri pentru anul următor; informare cu privire la pregătirea elaborării listelor de mărfuri pentru perioada 1981-1985; examinarea propunerii de program de propagandă economică pentru anul 1980; adoptarea Acordului de autogestiune privind bazele participării organizate la cooperarea economică cu RS România; diverse.

În raportul Camerei Economice Iugoslave cu privire la situația schimburilor de mărfuri dintre România și Iugoslavia din 1979, se preciza că primele nouă luni ale anului înregistraseră exporturi „ceva mai favorabile comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut”¹⁷. Potrivit datelor statistice, volumul total al schimburilor comerciale dintre Iugoslavia și România se ridicase la 226 milioane de dolari, din care exporturile însemnau 93 milioane de dolari, iar importurile 133 milioane de dolari. Comparativ cu aceeași perioadă a anului 1978, volumul total al schimburilor era cu 18% mai mare; exporturile iugoslave erau cu 15,4% mai mari, în timp ce importurile erau cu 6,9% mai mici. Deficitul comercial s-a ridicat la 40,2 milioane de dolari, față de 62,4 milioane de dolari în 1978. Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi în această perioadă este de 69,8%, față de 56,4% a anului trecut în 1978¹⁸.

Exportul de produse pentru 1979	Realizarea pentru primele 9 luni	%
Export RSFI	286.0	93.0
Export RSR	252.0	133.0
Total	538.0	226.0

Tabel nr. 1.
Exporturile înregistrate pentru anul 1979 în milioane de dolari

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem*, f. 3.

Dacă comparăm realizările bursei de mărfuri iugoslave cu previziunile pentru anul 1979, este evident că exportul iugoslav nu s-a ridicat la așteptările aproximative, ceea ce a dus la apariția deficitului comercial. Astfel de rezultate, după observațiile iugoslavilor, erau îngrijorătoare și necesitau o analiză detaliată. Se preciza în document că „în ciuda tuturor eforturilor care au fost investite în special din partea noastră, rezultatele favorabile anticipate nu au fost obținute, nici în comparație cu anul precedent, nici în raport cu volumul prognozat al schimbului de mărfuri pentru acest an”¹⁹.

Analizând structura exportului iugoslav, se poate observa că exista un decalaj în aproape toate domeniile²⁰. Schimbul în sectorul materiilor prime și al semifabricatelor s-a dezvoltat cu unele probleme. Cele mai importante poziții în exportul Iugoslaviei erau produsele de cocs, lignit, produse ale metalurgiei feroase, metale neferoase, feroaliaje și produse chimice, care au fost realizate cu mare dificultate, în timp ce exportul de mașini și alte câteva produse s-au desfășurat cu succes.

Exportul de cocs și cărbune moale, de aproximativ 200.000 de tone, nu se realizase în cantitățile prognozate, respectiv 300.000 de tone²¹. Toate cantitățile de peste 17.000 de tone de cărbune fuseseră deja oferite de alți producători și s-a estimat că aproximativ 88.000 de tone de cocs și cărbune, în valoare de aproximativ 21 de milioane de dolari de bunuri, nu vor fi realizate²².

În loc de un export pur de cocs, s-a încheiat un contract pentru anul 1979 pentru cantitatea de 345.000 de tone de cărbune pentru cocs în cantitate de 255.000 de tone²³.

La exportul de produse de metalurgie feroasă participa doar compania RMK Zenica, iar pentru anul raportat s-a încheiat un contract pentru furnizarea unei cantități mai mari decât cea planificată, de 54%²⁴, deoarece comerțul s-a dezvoltat mai bine decât se

---

¹⁹ *Ibidem*, f. 3–4.

²⁰ Sherman Robinson, Laura D'Andrea Tyson, *Foreign trade, resource allocation, and structural adjustment in Yugoslavia: 1976–1980*, „Journal of Comparative Economics”, vol. 9, Issue 1, 1985, p. 50–52.

²¹ HDA, *op. cit.*, f. 4.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, f. 5.

²⁴ *Ibidem*. RMK Zenica rămâne în continuare partenerul principal în comerțul de cărbune și metale feroase.

preconiza. Cu toate acestea, și exportul de cealaltă parte creștea în fiecare lună, cu o valoare raportată de 11, 12, 13 și 23 de milioane de dolari. Pentru România, valoarea exporturilor către Iugoslavia se ridica la 21,7 milioane de dolari, din care doar 15,5 milioane de dolari fuseseră livrate în primele nouă luni²⁵. În domeniul metalelor neferoase și al feroaliajelor, nu a fost încheiat niciun contract, în ciuda interesului iugoslavilor pentru afaceri în valoare de peste 90 de milioane de dolari. Pentru partea română încheiase contracte de circa 5 milioane de dolari, fiind interesată mai ales de siliciu. Interesul românesc pentru produsele minei de plumb și zinc „Zajača” era inexistent, la fel și în cazul minei „Trepča”. Realizarea exportului de feroaliaje nu a îndeplinit condițiile prognozate, iar feroaliajele s-au ridicat numai la 60.000 de tone din cauza producției scăzute din minele din Kosovo²⁶.

Rezultate deosebit de slabe au fost obținute și în cazul exportului de produse chimice. Inițial, fusese planificat un total de 11 milioane de dolari, adică 33% din volumul prognozat, și au fost realizate doar 4,8 milioane de dolari²⁷. Fabricile iugoslave petrochimice nu au fost în măsură să ofere etilenă și propilenă, produse negociate în valoare de 9,4 milioane de dolari, acid fosforic negociat pentru 2,5 milioane de dolari, deoarece noile capacități de la HIP-Pancevo, respectiv „Zorka” din Sabac, nu fuseseră puse în funcțiune²⁸. În plus, nu a existat o cantitate liberă pentru exportul de naftalină în valoare de 1 milion de dolari, celofan de 1,4 milioane de dolari, oxid de zinc de 600.000 de dolari și criolit sintetic de 475.000 de dolari. Din cauza prețurilor mai mari, exportul de produse intermediare în valoare de două milioane de dolari nu a fost încheiat, în timp ce partea română nu s-a arătat interesată să achiziționeze diverse produse chimice în valoare de două milioane de dolari și produse farmaceutice pentru 900.000 de dolari²⁹.

În ceea ce privește exportul altor materii prime și semifabricate, în afară de cele nemetalice, exportul de cabluri și sticle de oțel s-a derulat eficient. Exportul de cabluri nu a fost încheiat, în principal din

---

²⁵ *Ibidem*, f. 5–6.

²⁶ *Ibidem*, f. 6.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, f. 7.

²⁹ *Ibidem*.

cauza prețurilor mari. Exportatorii iugoslavi au estimat că nu este cauzat de prețurile mari, ci mai degrabă de orientarea României către importurile din zona de compensare. Acest lucru era cauzat de faptul că exportul de cabluri încetase odată cu trecerea la o metodă de plată convertibilă. România importa din statul iugoslav doar cabluri speciale, pe care nu le putea obține din zona de compensare³⁰.

Sticlele din oțel au fost incluse integral în cantitatea de 55.000 de bucăți, fiind realizate doar 25.000 de bucăți. Cantitățile rămase au fost planificate pentru a fi rulate în anul următor³¹. Exportul de mașini și echipamente era încheiat la o valoare de circa 54 milioane de dolari, din cele 73 milioane de dolari prognozate³². Exportul includea tranzacții de livrări între companii pe baza unor acorduri anterioare, cum ar fi livrarea de locomotive electrice în valoare de 14,7 milioane de dolari, autobuze urbane și componente pentru mașini agricole în valoare de 12 milioane de dolari, livrări speciale în valoare de 16,7 milioane de dolari, piese de schimb în valoare de 4 milioane de dolari, piese pentru întreținere și alte echipamente pentru nave în valoare de 1,1 milioane de dolari, autovehicule în valoare de 2,5 milioane de dolari și echipamente pentru nave în valoare de 5 milioane de dolari. Pentru primele nouă luni, exporturile s-au ridicat la 26,5 milioane de dolari, ceea ce reprezenta 49% din valoarea contractelor încheiate. În domeniul hameiului și al liniilor de sfeclă de zahăr, existau dificultăți vizibile, deoarece exporturile Iugoslave erau legate de importul de tractoare, care nu se realizase nici la sfârșitul anului 1979.

În cadrul schimbului de produse agricole și alimentare, erau încheiate, la momentul respectiv, trei acorduri de vânzare a 33.000 de tone de zahăr, dintr-un total planificat de 70.000 de tone, în valoare de opt milioane de dolari. O parte din exportul de zahăr era legat de importul de carne de porc. Alte produse din sectorul agricol și alimentar nu erau incluse în exportul iugoslav, așa cum reiese din raport. Datele privind contractele agricole încheiate în 1979 până la prima jumătate a anului 1980 s-au bazau pe informații din partea partenerilor români, deoarece datele de la organizațiile iugoslave nu au fost disponibile din cauza problemei acordurilor sociale dintre

---

³⁰ *Ibidem*, f. 7–8.

³¹ Din raportul anului 1980 reiese că deficitul în export continuă.

³² *Ibidem*, f. 8.

companii și lipsa de coordonare între republici. Se remarcă faptul că partea română încerca să întârzie retragerea mărfurilor iugoslave și să raporteze unele livrări până în 1980³³.

Evaluarea organizațiilor iugoslave asociate sugera că partea română a ezitat să facă achiziții în timpul târgului de toamnă de la Zagreb și al târgului internațional de la București. Partenerii români i-au informat pe iugoslavi că era prea târziu pentru a încheia un addendum pentru negocierile din 1979, deoarece aceștia atestă că toate achizițiile au fost în mare parte completate pentru acest an și că era prea devreme pentru a negocia un contract pentru 1980. O astfel de prudență a fost resimțită și de întreprinderile naționale iugoslave în ceea ce privește achizițiile în România și, din acest motiv, la ambele târguri, în ciuda numeroaselor contacte, nu s-a încheiat nicio înțelegere semnificativă pentru 1979 și 1980.

În timpul celei de-a 11-a sesiuni a Comitetului mixt, partea română a prezentat o listă de bunuri pe care dorea să le achiziționeze în 1979 pentru a „crește volumul schimburilor și pentru a reduce grosimea în comerț”³⁴. Putem observa o îmbunătățire treptată a volumului schimburilor comerciale, creditând o creștere modestă a exporturilor iugoslave, alături de o creștere mai mică a importurilor din România care împreună, au dus la o reducere a deficitului comercial față de anul precedent. Cu toate acestea, deficitul comercial a persistat, ceea ce indică faptul că balanța dintre importuri și exporturi rămânea dezechilibrată, importurile nefiind încă compensate integral de exporturi. De interes, așa cum reiese din acest raport, este că România întârzia în încheierea acordurilor cu Iugoslavia pentru a profita de mai multe concesiuni în contractele ce urmau să fie încheiate în 1980.

Concluzii

Reorganizarea Iugoslaviei din anii 1970 și 1980 a fost marcată de o serie de reforme complexe și de o descentralizare semnificativă a autorității. Noile instituții, precum acordurile sociale și acordurile de autogestiune, au avut scopul de a facilita coordonarea economică și de

---

³³ HDA, HR-HDA-2058, Rumunjska, broj. 178, znak: 804/1, f. 1.

³⁴ HDA, HR-HDA-2058, znak: VIII-6269, f. 9.

a îmbunătăți guvernanta regională, dar s-au confruntat cu dificultăți majore în implementare. Conflictelor dintre republici și incertitudinile economice au condus la o lipsă de coordonare și la întârzieri în luarea deciziilor. Relațiile externe cu Comunitatea Economică Europeană au fost marcate de tensiuni până în anul 1974, urmate de o perioadă relativ benefică pentru Iugoslavia din punct de vedere diplomatic dar dezastruoasă sub aspect economic. În ciuda încercărilor de a îmbunătăți situația economică prin extinderea relațiilor comerciale, Iugoslavia s-a confruntat cu un deficit comercial serios și o inflație galopantă, amplificată de împrumuturile externe și de contextul economic global dificil. Astfel, tranziția Iugoslaviei spre un sistem descentralizat de autogestione a fost împiedicată de provocările interne și de instabilitatea economică internațională.

În concluzie, rapoartele iugoslave dezvăluie un portret pesimist al relațiilor comerciale și politice dintre Republica Socialistă Federativă Iugoslavia și Republica Socialistă România într-o perioadă caracterizată de dominația regimurilor comuniste. Interacțiunile economice, așa cum sunt prezentate în diversele tabele și înregistrări ale comunicării, arată un model de planificare și negociere meticuloasă, subliniat de o nepotrivire evidentă între ambițiile comerciale și realitățile de pe teren. În ciuda previziunilor meticuloase și a listelor extinse de bunuri, schimburile comerciale efective nu au fost pe măsura așteptărilor, ceea ce a reflectat de altfel provocările cu care s-a confruntat statul iugoslav aflat la crepusculul unei crize economice.